

דמויות

אהרן פישקין

מאת אוריאל אופק

"אז נוצצה דמעה בעיני המלך, היא הדמעה הראשונה אשר עמדה בעיניו; ולא מרוב כעס וחרון, כי אם מרוב עונג. דמעת אושר. אז הבין המלך, כי לא ברוב עבדים ואוצרות טמון האושר. הבין כי לב ידיד וחבר נאמן אחד, ולו גם לב ילד אחד קטן, שקול כנגד כל העולם כולו".

שורות אלה, שרוח אנדרסנית מרחפת עליהן, מופיעות בספרו של אהרן פישקין "הגואל הקטן" (הוצאת "קרית ספר", עמ' 28), ודומה שהן מקפלות בתוכן את ה'אני מאמין' של הסופר, שהלך לעולמו בכ"ט בטבת תשל"ט (28.1.79) בשנה השמורה נים וחמש לחייו.

למעלה מיובל שנים עמד פישקין ליד ערשה של ספרות-הילדים העברית: ערך ותירגם, כתב שירים וסיפורים — וכל שעשה עשה בענוה, בקול דממה דקה, אך גם בשקידה רבה וטוב-טעם, בחיבה רבה לעולם-הילדות ובחוש לשוני נדיר. אהרן פישקין נולד בבוברויסק (רוסיה הלבנה) בערב יום-הכיפורים תרנ"ה (ספטמבר 1894). בצעירותו למד ב'חדר' ובישיבה ורכש בכוחות עצמו השכלה כללית. בפרוץ מלחמת-העולם הראשונה גויס לצבא הצאר, אך לאחר מהפכת אוקטובר עבר אל שורות הצבא האדום. בשנת 1923 עלה פישקין לארץ-ישראל; תחילה עבד בבניין ובשאר מלאכות ואחר-כך היה מורה בתל-אביב. בחודש שבט תרפ"ח (1928) יסד את השבועון המנוקד לילדים "הציר", שלא הוציא את חודשו: שלושה גליונות בלבד הופיעו ממנו. אחר-כך הוציא חוברות-קריאה קטנות בהוצאת "הציר", ובשנים תרצ"ד—תרצ"ח היה חבר מערכת עתון-הילדים המשופח "עתוננו". שנים רבות עסק בעריכה ובהגהה ב"דבר", "עם עובד" ובהוצאות-ספרים אחרות, עד פרישתו לגימלאות.

שירו הראשון של פישקין נדפס בשבועון-הילדים "הפרחים", שהוציא י"ב לבנר (לוגאנסק, 1914). מאז הוסיף ופירסם עשרות רבות של שירים ומחזות, סיפורים ואגדות בעיתוני-הילדים בארץ ובגולה, אם בשמו ואם בכינוי-עט שונים (קנקן, חרטום ועוד). שנה אחת ערך מדור בשם "הכמת עמים" ב"דבר לילדים". סיפוריו הקצרים נדפסו גם בחוברות בסדרות שונות — "קופת הספר", "מים חיים", "הציר"

ועוז — ואחר־כך כונסו לספרים: "מאין באים המים" (1933), "הכל מן השמש" (1938), "מים חיים" (1944).

שני ספריו האחרונים, שהם אולי הבשלים שבסיפוריו וגם בעלי ערך קיים הם: **"אל תסתכל בקנקן"** — איירה בינה גבירץ, הוצאת "עם עובד" 1955: לקט של תריסר סיפורים קצרים, שמוסר־השכל בצידם: כיצד הפך קוסם את החמור לגמל הראשון; על החלבן שנענש משום שהתעמר בחמורו; על הכלבלב שנבח על הירח ומאה כלבים נבחו אחריו; על הדב שביקר בפורים בעיירה והכל סברו כי הוא מסיכה (סיפור זה נדפס בגירסתו הראשונה, כמחזה בשם "הדב בעיר היהודים", הופיע בהוצאת "הציר", ת"א תרפ"ח); על הילדה שלמדה על בשרה כי מוות וחיים ביד הלשון; ואחרון חביב — הסיפור שעל שמו נקרא הספר כולו: מעשה במלך ברע שיצא בראש צבאו להילחם באויבו אליפז. שלח אליפז קנקן־חרס לכפר את פני יריבו. קצף ברע ואמר: כלום בקנקן פשוט יאמר זה לכפר את פני? אמר לו העבד: "אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו". פתח המלך את הקנקן, לגם מן היין המשובח — והנה נעלם כעסו ולבו נתמלא שמחה...

"הגואל הקטן" — אייר אביגדור לואיזאדה, הוצאת "קרית ספר" 1955 (מהדורה ד: הוצאת "אנילי", 1970) — זהו סיפורו הארוך היחיד של אהרן פישקין: מעשה במלך שונא אדם ושנוא על אנשיו, שמלך ביד קשה, כי היה ערירי, ללא אשה וילדים. היה המלך אומלל, בלא ידיד וחבר: ולאחר שלא יכול היה עוד לשאת את בדידותו ציוה להביא לארמון ילד קטן ותמים, שלא ידע עדיין את שמו ואת גדולתו. ידידות מוזרה מתפתחת בין המלך העריץ לבין הילד התמים, ובסיומה מתרכך לבו הקשה של המלך והוא הופך להיות שליט רחום ואהוב על נתיניו. כמו שנאמר: "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז". סיפור רומאנטי־סנטימנטאלי זה, שנדפס תחילה בהמ"שכים ב"דבר לילדים", נתחבב מאוד על הקוראים הצעירים והוא זכה לחמש מהדורות.

כל סיפוריו של פישקין — הקצרים עם הארוכים — הצטיינו בלשון מדויקת, נמצלת לעתים אבל בהירה ומלוטשת, שנמזגו בה אווירה עממית, הומור דק, בינת־חיים שנונה, דמיון המלמד על המציאות ומציאות המתרוממת לעתים למעלת אלגוריה. כן הירבה פישקין לעסוק בעיבוד ותרגום (מיצירות צ'חוב, פונין, אופאטושו ועוד) וכן בעריכה. לעולם אולי לא נדע כמה ספרי ילדים ערך בעילום־שם, אשר בהם שיקע הרבה מבקיאותו, רוח וטוב־טעמו.

חסדי־ילדות היה שמור בלבי כל השנים לאהרן פישקין, מאז קראתי לראשונה ב"עתוננו" את שירו העליז־השובב "אליהו ביש מזל"; ונחת־רוח רבה גרמתי לו, בעת פגישתנו הראשונה במערכת "דבר לילדים", כאשר דיקלמתי באזניו בעל־פה בתים שלמים מיצירה חיננית זו. מאז הירבה לסור אל המערכת, כשהוא מביא אתו מדי פעם יצירה חדשה מפרי עטו, או מאת רעייתו — הסופרת מלכה פישקין, תיבדל לחיים ארוכים. בכל ביקור היה משמיע הערה קצרה, אם בענייני ספרות, או בענייני לשון, וגם בהגיעו לגבורות היו עיניו קורנות עדיין באורי־ילדות.